

УДК 351.746.1

Юрій ІВАШКОВ,
*кандидат педагогічних наук, доцент,
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький*

КОМПЛЕКС МЕТОДИК ВИБОРУ МОДЕЛЕЙ, ФОРМ, ВИДІВ І СПОСОБІВ ОПЕРАТИВНО- СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СИЛ І ЗАСОБІВ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ В РІЗНИХ РЕЖИМАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ

У статті розроблено комплекс методик вибору моделей дій, форм, видів і способів оперативно-службової діяльності сил і засобів Державної прикордонної служби України в різних режимах функціонування. Методики використовують методичний апарат прогнозування змін режимів функціонування та граничні показники ступеня загострення обстановки для кожного режиму функціонування. Застосування методик забезпечить прийняття рішень на застосування сил і засобів Державної прикордонної служби України щодо забезпечення безпеки державного кордону.

Ключові слова: *Державна прикордонна служба України, загрозливий період, особливий період, оперативно-службова діяльність, модель, форми, види, способи, методика вибору.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сьогодні накопичено певний досвід управління військами, проведено достатню кількість досліджень і склалися певні погляди на планування,
© Івашков Ю.

організацію застосування сил і засобів військових формувань та правоохоронних органів, організацію і методи роботи органів управління з урахуванням сучасних вимог та перспектив розвитку систем управління [1; 2].

Разом з цим методична коректність будь-якого дослідження повинна забезпечувати відтворюваність його результату, можливість контролю і перевірки, на підставі чого можна виявити слабкі місця і визначити нові вимоги та рекомендації [3].

Тому розширення інструментальної та розрахункової бази воєнної науки різко загостило увагу до методик, які забезпечують майже всі сфери діяльності військових формувань та правоохоронних органів, а детальний опис методичної сторони досліджень набуває великого значення.

У діяльності Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ) це виявляється насамперед у розробці й стандартизації методик застосування її сил і засобів, появі відповідних алгоритмів та методичних рекомендацій, які спрямовані на опис процедур (етапів) розроблених методик.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Розробка комплексу методик вибору моделей, форм, видів і способів оперативно-службової діяльності сил і засобів ДПСУ базується на попередніх дослідженнях автора, в яких визначено загальні режими функціонування ДПСУ, розроблено моделі дій сил і засобів відомства в період ускладнення воєнно-політичної обстановки, загрозливий та особливий періоди.

Мета статті полягає в розробці комплексу універсальних методик роботи органів управління ДПСУ щодо вибору моделей, форм, видів і способів оперативно-службової діяльності сил і засобів прикордонного відомства в різних режимах функціонування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під методикою вибору моделей, форм, видів і способів оперативно-службової діяльності сил і засобів ДПСУ в роботі розуміємо фіксовану сукупність апробованих прийомів (алгоритмів) практичної діяльності органів управління,

яка приводить до заздалегідь визначеного результату (досягнення поставленої мети) – забезпечення ефективного застосування сил і засобів ДПСУ при виконанні завдань із забезпечення безпеки державного кордону в різних режимах функціонування.

Під алгоритмом будемо розуміти точний набір інструкцій щодо послідовності та змісту виконання певних дій (кроків), які потрібно здійснити, щоб виконати певне завдання та досягти визначеної мети. При цьому в технологічному аспекті методики представлено послідовність етапів, операцій і процедур, між якими існують прямий та зворотний зв'язок.

Методика, що пропонується, відповідає на запитання: “Як застосувати сили і засоби ДПСУ в різних режимах функціонування відомства?”, її основна функція – вибір моделі, форм, видів і способів оперативно-службової діяльності. Тому головне призначення методики – допомогти органам управління прийняти обґрунтоване рішення на застосування сил і засобів ДПСУ на різних етапах ускладнення воєнно-політичної обстановки (в різних режимах функціонування).

Розробляючи методику, автор виходив з того, що вона: по-перше, повинна бути адекватною поставленим цілям і завданням; по-друге, повинна бути універсальною і забезпечувати вибір форм, видів і способів оперативно-службової діяльності для різних моделей на всіх рівнях управління; по-третє, повинна враховувати досвід не тільки оперативно-службової діяльності в умовах мирного часу, але й досвід бойових дій; по-четверте, ґрунтуватися на наявних принципах оперативно-службової діяльності; по-п'яте, забезпечувати повне вирішення всіх завдань з необхідним ступенем достовірності результатів, що очікуються; по-шосте, забезпечувати можливість об'єктивного аналізу алгоритмів проведення її етапів.

Мета, що була поставлена при розробці методик, передбачає наявність у них таких основних етапів:

збір та аналіз даних обстановки;

оцінка рівня загрози (визначення ступеня загострення обстановки (L_n);

визначення режиму функціонування сил і засобів ДПСУ;

визначення комплексу завдань щодо забезпечення безпеки державного кордону;

вибір моделі дій сил і засобів ДПСУ;

вибір форм, видів та способів оперативно-службової діяльності;

оцінка очікуваних умов ефективності забезпечення безпеки державного кордону;

прийняття рішення на застосування сил і засобів ДПСУ.

Розкриємо зміст зазначених етапів більш детально.

1. Здійснюється збір та аналіз даних обстановки, на основі якого визначаються поточні значення інформаційних ознак загострення обстановки, здійснюється їх стандартизація і враховується їх вплив на значення ступеня загострення обстановки із застосуванням коефіцієнта важливості ознак k .

2. Розрахунок поточного значення ступеня загострення обстановки (L_h) за допомогою методичного апарату прогнозування змін режимів функціонування ДПСУ.

3. Співставлення поточного значення ступеня загострення обстановки (L_h) із граничними показниками ступеня загострення обстановки для кожного режиму функціонування ДПСУ (L_{st}), на основі чого визначається режим функціонування ДПСУ. При значенні ступеня загострення обстановки $L_h < 0,33$ завдання мирного часу силами і засобами ДПСУ виконуються в повсякденному режимі. При значенні ступеня загострення обстановки в межах $0,33 \leq L_h < 0,61$ застосовується методика вибору моделі, форм, видів і способів оперативно-службової діяльності сил і засобів ДПСУ при ускладненні обстановки та в загрозливий період. У випадку коли ступінь загострення обстановки $L_h \geq 0,61$, настає особливий період і відповідно здійснюється перехід до методики вибору моделі, форм, видів і способів оперативно-службової діяльності сил і засобів ДПСУ в особливому періоді.

4. На підставі обраного режиму функціонування ДПСУ визначається комплекс завдань, що покладаються на її сили і засоби для забезпечення безпеки державного кордону [1; 2].

5. Відповідно до режиму функціонування та на підставі обсягу завдань, що покладаються на сили і засоби ДПСУ, обирається відповідна

модель їх дій – при ускладненні обстановки, у загрозовому або особливому періодах [1; 2].

При виборі форм, видів та способів оперативно-службової діяльності слід урахувати, що для моделей дій при ускладненні обстановки та в загрозовий період притаманні такі форми оперативно-службової діяльності, як: прикордонна операція; спеціальні заходи; повсякденна оперативно-службова діяльність. В умовах особливого періоду формами оперативно-службової діяльності будуть: прикордонна операція; спеціальні заходи; повсякденна оперативно-службова діяльність; систематичні оперативно-службові дії.

Видами оперативно-службової діяльності є: прикордонна служба; прикордонний контроль; розвідувальна, інформаційно-аналітична та оперативно-розшукова діяльність; прикордонно-представницька діяльність. Відповідно до видів оперативно-службової діяльності обирається сукупність притаманних їм способів дій, які детально розкриті автором у попередніх публікаціях.

Прийняттю рішення на застосування сил і засобів ДПСУ передують прогнозування очікуваної ефективності обраної моделі, форм, видів і способів оперативно-службової діяльності. Аналіз та прогнозування очікуваної ефективності проводиться за допомогою існуючих методик оперативно-тактичних розрахунків [4 – 8] та визначається виразом:

$$P_{оч} = 1 - \prod_{i=1}^n (1 - P_i),$$

де P_i – очікувана ефективність відповідної форми оперативно-службової діяльності; n – кількість форм оперативно-службової діяльності, що використовуються в моделі.

Рішення на застосування сил і засобів ДПСУ приймається за умови, що:

$$P_{оч} \geq P_n$$

де P_n – прийнята (нормативна) ефективність оперативно-службової діяльності, що забезпечує гарантовану безпеку державного кордону.

При невиконанні зазначеної умови здійснюється подальший вибір форм, видів та способів оперативно-службової діяльності.

На підставі зазначеного пропонуються такі алгоритми методик вибору моделей, форм, видів і способів оперативно-службової діяльності сил і засобів ДПСУ в загрозливий (рис. 1) та особливий періоди (рис. 2).

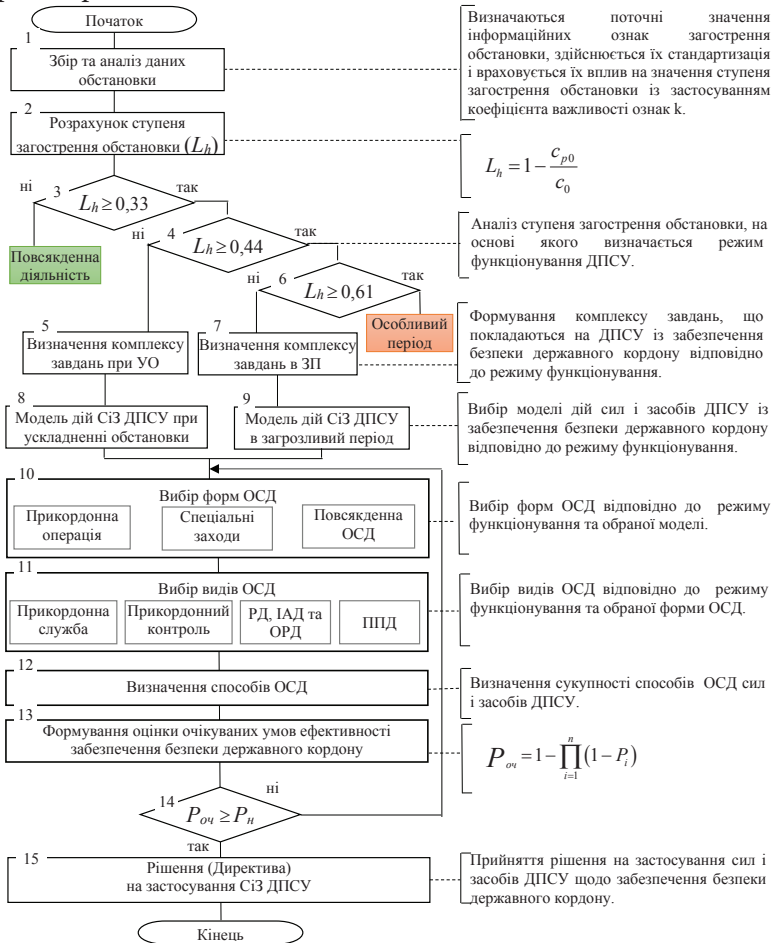

Рис. 1. Алгоритм методики вибору моделі, форм, видів і способів оперативно-службової діяльності сил і засобів ДПСУ при ускладненні обстановки та в загрозовий період

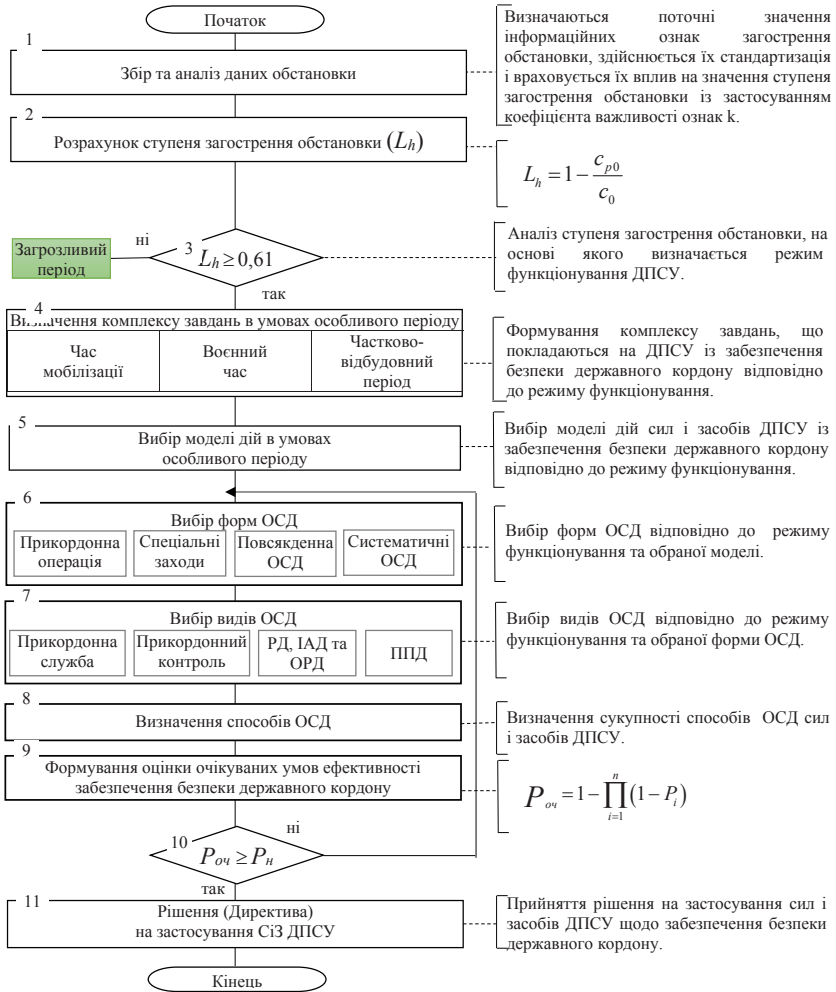

Рис. 2. Алгоритм методики вибору моделі, форм, видів і способів оперативної службової діяльності сил і засобів ДПСУ в особливий період

Висновки. Отже, у статті розроблено комплекс методик, які використовують методичний апарат прогнозування змін режимів функціо-

нування ДПСУ та граничні показники ступеня загострення обстановки для кожного режиму функціонування. Методики дозволяють здійснити вибір моделей, форм, видів та способів оперативно-службової діяльності сил і засобів ДПСУ в різних режимах функціонування.

Перспективами подальших досліджень вважаємо розробку рекомендацій щодо застосування сил і засобів ДПСУ та нормативно-правового регулювання оперативно-службової діяльності відомства в загрозливий та особливий періоди.

Список використаної літератури

1. Обґрунтування рекомендацій щодо підвищення ефективності виконання завдань органами (підрозділами) охорони державного кордону Державної прикордонної служби України в особливий період : звіт з НДР “Виконання завдань” [шифр 215-0004 І]. – Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2015. – 131 с.
2. Обґрунтування рекомендацій щодо застосування сил та засобів Державної прикордонної служби України в умовах особливого періоду : звіт з НДР “Застосування” [шифр 215-0021 І]. – Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2015. – 130 с.
3. Городнов В. П. Теоретические основы моделирования микроэкономических и других процессов и систем : монография / В. П. Городнов. – Харьков : Изд-во АВВ МВД Украины, 2008. – 484 с.
4. Литвин М. М. Методика оперативно-тактичних розрахунків : навчальний посібник / М. М. Литвин, А. Б. Мисик, І. С. Катеринчук. – Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2004. – 82 с.
5. Ставицкий О. Н. Методика оценки эффективности служебно-боевых действий войск направления Пограничных войск Украины : дисс. канд. воен. наук / О. Н. Ставицкий. – Хмельницький: Изд-во АПВУ, 1998.
6. Справочник по оперативно-тактическим расчетам в Пограничных войсках КГБ СССР // под ред. Калиниченко И. Я. – М. : Воениздат, 1989. – 440 с.
7. Здравовой А. Р. Методика оперативно-тактических расчетов эффективности применения сил и средств Пограничных войск / А. Р. Здравовой. – М. : ВАФ. – 1983. – 16 с.
8. Лейда Б. В. Методика оцінки ефективності прикордонного контролю / Б. В. Лейда // Науковий вісник ДПС України. – № 2. – 2004. – С. 3–6.

Рецензент – доктор військових наук, професор Кириленко В. А.

Ивашков Ю. Комплекс методик выбора моделей, форм, видов и способов оперативно-служебной деятельности сил и средств Государственной пограничной службы Украины в разных режимах функционирования

В статье разработан комплекс методик выбора моделей действий, форм, видов и способов оперативно-служебной деятельности сил и средств Государственной пограничной службы Украины в разных режимах функционирования. Методики используют методический аппарат прогнозирования режимов функционирования и граничные показатели степени обострения обстановки для каждого режима функционирования. Использование методик обеспечит принятие решений на использование сил и средств Государственной пограничной службы Украины по обеспечению безопасности государственной границы.

Ключевые слова: Государственная пограничная служба, угрожаемый период, особый период, оперативно-служебная деятельность, модель, формы, виды, способы, методика выбора.

Ivashkov Yu. A complex of methods for selecting models, forms, types and methods of the operative-service activity of forces and facilities of the State Border Guard Service of Ukraine in different operating modes

The development of instruments and basis of military science has sharpened the attention to the methods that provide almost all areas of activity of military formations and law enforcement agencies, and a detailed description of the methodological side of research acquires great importance.

In the activity of the State Border Guard Service of Ukraine (hereinafter – SBGS) this is manifested primarily in the development and standardization of forces and facilities application methodology, the emergence of appropriate algorithms and methodological recommendations aimed at the description of the procedures (stages) of the developed techniques.

The proposed methodology answers the question: “How to apply the SBGS forces and facilities in different operating modes of the agency?”, its main function – the choice of model, forms, types and methods of the op-

erative-service activity. Therefore, the main purpose of the methodology is to help the authorities to make a well-founded decision on the use of SBGS forces and facilities at various stages of the military and political situational complication (in different operating modes).

The aim, which was set in the development of methods, involves the presence of the following main stages:

data collection and analysis of the situation;

assessment of the threat level (determining the degree of exacerbation of the situation);

determination of the operating mode of the SBGS forces and facilities;

definition of a complex of tasks concerning the security of the state border;

selection of the forces and facilities action model of the SBGS;

selection of forms, types and methods of the operative-service activity;

assessment of the expected conditions of the effectiveness of ensuring the security of the state border;

making a decision on the use of forces and facilities of the SBGS.

The article describes in detail the content of these stages and proposes algorithms of methods for selecting models, forms, types and methods of the operative-service activity of the SBGS forces and facilities in the threatening and special periods. The methodologies use a methodical apparatus, which predicts changes in operating modes of the SBGS and the limiting indicators of the degree of aggravation of the situation for each operating mode.

The application of the methods will ensure decision-making on the use of the SBGS forces and facilities to ensure the security of the state border.

Keywords: *State Border Guard Service, threatening period, special period, operative-service activity, model, forms, types, methods, methodology for the selection*